

Lošinj je iznimna pojava na istočnoj obali Jadrana. Otok kojega je priroda "osudila" na siromaštvo zahvaljujući sposobnostima svog stanovništva postao je jedan od najbogatijih. Tako je Mali Lošinj i danas najveće naselje na hrvatskim otocima. Prirodne ljepote Lošinja su iznimne, no on je u prvome redu spomenik ljudskome radu i hrabrosti.

Tekst: **Marin Knezović**
 Foto: **Silvija Butković**

Prirodna bogatstva nisu osobito obdaru taj 75 kilometara četvornih veliki otok. Čak i za istočnu obalu Jadrana koja oskudijeva plodnim zemljištem Lošinj je poljoprivrednim tлом izrazito siromašan. Tako se na njemu tijekom pretpovijesti i u antici nije razvilo veće naselje. U ranom srednjem vijeku na otoku je boravilo tek nekoliko raštrkanih zajednica redovnika – pustinjaka.

Do preokreta dolazi tek u trinaestom stoljeću. Tada se, vjerojatno bježeći pred pustošenjima Mongola, na otok preselilo nekoliko hrvatskih obitelji iz zaleđa Zadra. One su utemelji-

le dva naselja - prvo Veli, zatim Mali Lošinj. Dok većina naselja na istočnoj obali Jadrana ima svoje korijene u antici, Veli i Mali Lošinj su među razmjerno rijetkim obalnim naseljima koja su utemeljili Hrvati.

Pomorstvo nije prvi izbor stanovnika Sredozemlja. Izrazito opasan poziv mornara bio je onaj koji se nastojao po svaku cijenu izbjeći. Sredozemlje je zapravo siromašno pomorcima. Samo oni koji nisu mogli pronaći drugi način preživljavanja prihvaćaju plovidbu morem kao profesionalni izbor. Tako se dogodilo da je siromašna hrvatska obala Jadrana

postala rasadnik toga opasnog zanimanja. Na njoj se, pak, osobito isticao Lošinj jer je za njegove stanovnike navigacija često bila jedini način opstanka.

OBRANA MLETAČKE REPUBLIKE

U 16. st. mletačka aristokracija sve manje ulaže u trgovinu i pomorstvo. Umjesto toga glavni izvor bogatstva venecijanske elite postaje plodno zemljište u zaleđu grada na lagunama. Pomorstvo i trgovinu sve više preuzimaju na sebe zajednice na rubovima mletačkog imperija. U hrvatskom slučaju to su u prvom redu Boka kotorska i Lošinj. Na

Najveći jedrenjak izgrađen u Malome Lošinj "Imperatrice Elisabetta" (u čast carice Sissi), čijem je porinuću nazočio car Franjo Josip, ujedno je i najveći drveni jedrenjak izgrađen na Sredozemlju.

Ako postoji nešto čega Hrvatska ima u obilju, to su inspirativne priče iz bliže i dalje prošlosti. Tako i male sredine često kriju uzbudljivu povijest. Lijepi primjer jednoga takvoga "malo-velikog" područja je otok Lošinj.

Lošinj počinju nicati brodogradilišta, a lošinjski kapetani dobivaju važnu ulogu ne samo u pomorskoj trgovini i prijevozu, nego i u obrani Mletačke Republike. U 17. i 18. st. cijelo Sredozemlje, pa i Atlantik sve do Islanda, ugrožavaju pljačke sjevernoafričkih gusara. Oslabljena Venecija i obranu svojih pomorskih putova od gusara iz Alžira i Tunisa prepušta hrabrosti Bokelja i Lošinjana. U borbi s Berberima krvavi danak su platili i neki lošinjski kapetani.

Veliki poslovni rizik sa sobom je nosio i veliki profit i od 17. st. naselja Lošinja počinju se isticati svojim bogatstvom, svojim raskošnim crkvama i kapetanskim domovima. Propast Mletačke Republike nije zaustavio razvoj lošinjskog pomorstva. U Habsburškom carstvu ono samo dobiva još jači zamah. Tako je mali otok poput Lošinja po broju brodova bio odmah iza tako velike luke kao što je Trst. Velike planove za Lošinj imao

je preporoditelj Austro-ugarske flote nadvojvoda Maksimilijan Habsburški, no njegov odlazak u Meksiko kako bi u dalekoj Americi postao carem i zatim njegova pogibija zaustavljaju ostvarenje zamisli koje je pustolovni Habsburgovac imao za Lošinj.

JEDRA ZAMJENJUJE PARNI STROJ

Unatoč tome lošinjski jedrenjaci plove cijelim svijetom. Činilo se kako pomorskom procvatu neće biti kraja. Tada se dogodila presudna promjena u tehnologiji. Jedra zamjenjuje parni stroj, a u

gradnji broskoga trupa čelik zamjenjuje drvo. Drvena brodogradnja i plovidba na pogon vjetra polako propadaju. Dio lošinjskih brodograditelja i brodograditelja utočište nalazi u Trstu i lukama sjeverne Italije gdje u novim oblicima i okolnostima tradicije lošinjskog brodarstva opstaju i danas. Nakon propadanja brodogradnje i pomorstva elita Habsburške monarhije otkriva Lošinj kao mjesto koje nudi odmor i ozdravljenje od plućnih bolesti. Razvija se turizam koji je kralježnica lošinjskoga gospodarstva do danas.

Lošinj je kulturno i civilizacijski iznimna pojava. Jake veze sa svijetom plovidbe i brodogradnje snažno su utjecale na kulturu tamošnjega hrvatskog stanovništva. Moćni kapetani i brodograditelji često preuzimaju talijanski jezik i kulturu koji, u njihovu civilizacijskom svijetu, nose velike prednosti. Tako se glagoljaški Lošinj tijekom stoljeća prvo latinizira, zatim i talijanizira. Hrvatske obitelji preuzimaju moćnije kulturne tradicije sa suprotne obale Jadrana. Neke se, premda ih njihova prezimena "izdaju", i danas osjećaju vezane uz talijanski kulturni i nacionalni identitet. ■

ENG *If there is anything Croatia has plenty of it's inspiring tales from the recent and ancient past. Even the small places can pride themselves in a wealth of history. A nice example of this is the Lošinj island.*

